

роткі чоботи з гуми»; *зумов(е)ц-і* – «короткі гумові чоботи»). Аналізуючи семантико-словотвірні відношення між твірними словами й похідними від них назвами, у формальній структурі яких вичленуємо конфікси, ми виявили значну групу номенів, кожен з яких формально мотивується одним, а семантично – іншим словом. Наприклад, *підоплічка* зі значенням «підкладка або вставка в сорочці народного крою від плечей до половини грудей і спини» семантично мотивується іменником *плече*, а формально – потенційно можливим прикметником *підоплічний*; номен *налокітник* «металева покриття, яке захищає лікті воїна від ушкодження» формально співвідноситься з потенційним словом *налокітний*, а семантично мотивується іменником *лікоть*. В українській дериватології проблема розходження формальної й семантичної мотивації не була предметом спеціального розгляду, проте на наявність похідних слів із неоднозначною словотвірною структурою свого часу звернули увагу В. Горпинич, І. Ковалик, З. Сікорська, Б. Шарпило. Наприклад, З. Сікорська зауважує, що кількість таких слів постійно збільшується: «Необхідно аналізувати ці слова дуже уважно, виходячи з діалектичної єдності форми і змісту, урахування співвідношення діакронії та синхронії, застосовуючи критерії найбільшої семантичної близькості між твірними й похідними словами» [6, с. 36]. Можливість установлювати неодноразові семантико-словотвірні зв'язки з кількома твірними спричиняє різне членування основи, відповідно – виділення різних способів словотворення (суфіксального або конфіксального). Наприклад, дериват *нарукавник* «чохол, який надягають поверх рукава, для захисту від чого-небудь» співвідноситься з іменником *рукав* і прикметником *нарукавний*, подвійність мотивації номена зумовлює різне членування похідного (на – *рукав* – *ник* – ← *рукав*; *нарукавн* – *ик* ← *нарукавний*) і відповідно різні способи словотворення: суфіксальний і префіксально-суфіксальний. Подвійна, іменниково-прикметникова, мотивованість властива й іншим назвам одягу: *підколінник*, *безрукавка*, *налобник*, *начеревник*, *наспинник* тощо.

Отже, причиною множинної мотивації аналізованих дериватів є семантико-словотвірні зв'язки зі спільнокореневими іменниками й прикметниками, що відображаються в похідних назвах одягу і взуття. У таких і подібних випадках похідні назви одягу, виникаючи як одноструктурні, могли перетворитися на багатоструктурні внаслідок розвитку словотвірної семантики, що у свою чергу може зумовлюватися взаємодією із семантикою інших спільнокореневих слів, які до цього функціонували в мові. У перспективі важливо проаналізувати фразеологічність семантики похідних, установити причини семантичних жарошень.

Література:

1. Виноградов В. В. Вопросы современного русского словообразования / В. В. Виноградов // Русский язык в школе. – 1951. – № 2. – С. 1–10.
2. Винокур Г. О. Заметки по русскому словообразованию / Г. О. Винокур // Винокур Г. О. Избранные работы по русскому языку. – М.: Учпедгиз, 1959. – С. 419–443.
3. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. пос. / В. О. Горпинич. – К.: Вища школа, 1999. – 207 с.
4. Каспришин З. Е. Множественность словообразовательной мотивации в современном украинском языке: Автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.02 / З. Е. Каспришин; Ин-т языкознания им. А. А. Потебни АН УССР. – К., 1989. – 17 с.
5. Ковалик І. І. Вчення про словотвір: словотвірна характеристика слова / І. І. Ковалик. – Львів: Вид-во ЛДУ, 1961. – Вип. 2. – 83 с.
6. Сікорська З. С. Словотвірна структура похідних слів з різною формально-семантичною співвідносністю / З. С. Сікорська // Словотвірна семантика східнослов'янських мов. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 3–46.
7. Соболева П. А. Словообразовательная полисемия и омонимия / П. А. Соболева. – М.: Наука, 1980. – 294 с.
8. Тихонов А. Н. Множественность словообразовательной структуры слова в русском языке / А. Н. Тихонов // Русский язык в школе. – 1970. – № 4. – С. 79–89.
9. Топіха В. А. Множинність словотвірної мотивації дієслів у сучасній українській мові: Автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.01 / В. А. Топіха; Ін-т української мови НАН України. – К., 1998. – 18 с.
10. Улуханов І. С. Словообразовательная семантика в русском языке и принципы ее описания / И. С. Улуханов. – М.: Наука, 1977. – 256 с.

УДК 415.61:477

І. Д. Карнова,

Кримська медична академія імені С. І. Георгієвського, м. Сімферополь

ЕКСПРЕССИВНИЙ ЗАРЯД ВИГУКОВИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ЯК ОСНОВА СТВОРЕННЯ ІМПЛІЦИТНОГО ЗАПЕРЕЧЕННЯ

У статті розглянуто семантико-стилістичні особливості вигуків фразеологічних одиниць з імпліцитним запереченням. Проаналізовано емоційно-експресивні характеристики та семантичні групи вигуків фразеологічних одиниць зі значенням імпліцитної негації.

Ключові слова: вигуків фразеологічні одиниці, імпліцитне заперечення, експресивність, негативна комунікативна реакція.

ЭКСПРЕССИВНЫЙ ЗАРЯД МЕЖДОМЕТНЫХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ КАК ОСНОВА СОЗДАНИЯ ИМПЛИЦИТНОГО ОТРИЦАНИЯ

В статье рассмотрены семантико-стилистические особенности междометных фразеологических единиц с имплицитным отрицанием. Проанализированы эмоционально-экспрессивные характеристики и семантические группы междометных фразеологических единиц со значением имплицитной негации.

Ключевые слова: междометные фразеологические единицы, имплицитное отрицание, экспрессивность, негативная коммуникативная реакция.

EXPRESSIVITY'S FILLING OF INTERJECTION PHRASEOLOGICAL UNITS AS GROUND IN DEVELOPING OF IMPLICIT DENIAL

Interjection phraseological units' (PU) features with an implicit denial were described in paper. Emotional and expressive characteristics, same as semantic groups of interjection PU with implicit negation meaning were analyzed. It were revealed, that usage of language expressive means motivated by person's aspiration to reach particular pragmatic goal, which in turn caused by communication environment and stylistic context. Expressivity is grade at intensity of expression emotional and

evaluation in phraseological meaning. Expressivity's index as semantic component of language unite is actually intensity – very high grade in manifestation of particular attribute, actions or quality. Mainly phraseological expressivity described by usage of interjection PU – specific linguistic units, because they are using for expression of particular reaction without naming them. Therefore, interjection PU-s are not nominal, but signal linguistic mark.

Basis for phraseological semantic, the positive or negative, is concept as mental image of material or ideal object, formed by analytical synthetic brain's activity. Denial concept includes main characteristics of absence, non-compliance, the negative reaction of communication, negative evaluation. Interjection PU with an implicit denial, negative semantic, in Ukrainian, could described full, strong, categorical denial; expressed negative communication reaction, like evil wishes and curses, the rejection, disapproval, discontent, disapproval, mistrust, ignorance, neglect, disrespect. Interjection PU are reflecting traditional ethnic forms of perception of reality, thinking, communication, values.

Key words: *interjection phraseological units, implicit denial, expressivity, negative communication reaction.*

Актуальність. В останні роки зростає інтерес до вивчення прихованого передавання інформації в процесі комунікації. Імплицитність притаманна всій лінгвосистемі на всіх її рівнях: лексичному, морфологічному, синтаксичному, фразеологічному. «Імплицитне виявляється як закономірна, внутрішньо властива мові форма функціонування. <...> Імплицитне є специфічними способами на всіх рівнях мови (слово, словосполучення, речення, мовлення)» [2, с. 135].

Кожна мова, використовуючи власні ресурси, створює оригінальну мовну картину світу, яка певною мірою складає основу національної культури. Заперечення як одна з найбільш універсальних мовних категорій є семантичним підґрунтям і формально-конструктивним елементом багатьох стилістичних засобів, що, як правило, становлять собою протиставлення, зіставлення чи поєднання заперечення і ствердження, позитивних і негативних одиниць. Заперечним може бути і формально позитивне висловлювання, у цьому разі свідомо невідповідність квазіпозитивного тексту та його заперечного змісту слугує платформою для створення широкого спектру конотацій залежно від умов контексту.

За останні роки з'явилися праці, у яких імплицитне заперечення аналізували на матеріалі різносистемних мов. Проте цю проблему висвітлювали в окремих статтях або розділах дисертаційних досліджень. Так, питання імплицитного заперечення аналізували М. Г. Андразашвілі, Л. А. Баранова, О. В. Дамбаа, О. Л. Зайцева, І. О. Ілюхіна, Л. В. Кардаш, М. Л. Кусова, О. П. Куш, О. С. Милосердова, А. Й. Паславська, В. М. Пілатова, О. О. Прокоф'єва, Л. М. Сизранцева та ін.

Найбільш характерним контекстом імплицитного заперечення є фразеологія [5, с. 3].

Мета статті – проаналізувати семантико-стилістичні особливості вигуківих фразеологічних одиниць (ФО) з імплицитним запереченням.

Використання експресивних засобів мови мотивоване прагненням мовця досягнути певної прагматичної мети, обумовленої як характером комунікативної ситуації, так і стилістичною тональністю контексту. На думку авторів посібника «Фразеологія: знакові величини», стилістична характеристика ФО базується на їх експресивному заряді, на їх виражальних властивостях. Експресивний чинник є інгредієнтом значення ФО і співвідноситься з предметно-логічним інгредієнтом. Співвідношення цих інгредієнтів потрібно розуміти не як співіснування у ФО двох самостійних одиниць, а як відображення складного процесу, що відбувається в значенні у вимірах взаємодії його елементів. Саме ці елементи (експліцитний та імплицитний) допомагають чітко визначити природу, характер і ступінь актуалізації предметно-логічного та експресивного інгредієнтів у значенні ФО. Від ступеня актуалізації кожного з інгредієнтів залежить характер смислової наповнюваності значення ФО [3, с. 147].

Експресивність є ступенем інтенсивності вираження емоційно-оцінного елемента у фразеологічному значенні. Показником експресивності як семантичного компонента мовної одиниці Н. А. Лук'янова вважає інтенсивність – дуже сильний (вищий) ступінь вияву якоїсь ознаки, дії, якості [7, с. 4]. Найбільш виражено експресивність фразеологічного значення передається вигуківими ФО, що не є характерним для інших семантико-морфологічних груп ФО.

В. Л. Архангельський підкреслює, що в основі єдиного і цілісного стабільного значення стійких фраз є звичайно не поняття, а інші форми мисленнєвої діяльності: наприклад, логічні умовиводи (диму без вогню не буває) або емоції і волевиявлення (у заклинаннях вигуківого типу: Щоб тебе грим побив! Щоб тобі добра не було!). Синтаксичні чинники, поряд з іншими, створюють семантичну замкненість одиниць аналізованого типу, співвідносячи їх значення з дійсністю. Так, у вигуківих-модальних стійких фразах спостерігається змістова трансформація, у якій провідна роль належить інтонації, що емоційно забарвлює їх різними відтінками експресивних значень і перетворює на вигуківі фразеологізми: Чорт візьми! Сохрань Боже! [1, с. 124].

Характеризуючи вигуківі ФО за їх здатністю позначати ситуації, необхідно враховувати емоційно-експресивні характеристики, які і виступають на передній план за рахунок лаконічного відтворення поняттєво-предметних відношень. Вигуківі ФО як знаки емоційної сфери діяльності людини узагальнено відображають традиційні етнічні форми сприйняття дійсності, мислення, спілкування, вартісних орієнтацій. Такий підхід значно розширює трактування функціональної природи вигуківих ФО. Відображаючи дійсність у формі емоцій, вигуківі ФО є специфічними знаками вербальних етнорефлексів. На відміну від вигуків, які також репрезентують емоційну сферу діяльності мовців, вигуківі ФО можуть бути предметом етимологічного, семантичного та інших способів аналізу (курсив наш) з метою з'ясування зв'язку між емоційною та предметно-підметтєвою сферами мовлення [6, с. 7].

Характерна особливість вигуківих ФО полягає в тому, що вони, на думку деяких вчених (Баран, Зимомря 2008, Кузь 2000, Подюков 1991), належать до афективних зворотів, позбавлених усякої номінації. Особливістю ФО з так званою номінацією вважають їх призначення в мові – називати, не виражаючи ставлення до предмета чи адресата мовлення, а призначення вигуківих ФО – виражати різні емоції, у тому числі протест, захоплення, обурення, гнів тощо [3, с. 149–151].

На думку І. А. Подюкова, «неувага до внутрішньої форми народного фразеологізму зумовлена тим, що основне його призначення – не називати які-небудь реалії навколишнього світу, а виражати особистісне, емоційне ставлення до них. Поширена при цьому не тільки семантична, але й «експресивна» дифузність: фразема може в одному випадку актуалізувати загальнопозитивний, а в іншому – загальнонегативний зміст, реалізувати низьке, повсякденне начало – і начало високе, власне поетичне» [8, с. 13–14]. Особливо поширена «експресивна» дифузність у виразах, наближених до вигуківого, афективного вираження імпульсів. Саме для вираження найтонших і найгрубіших наших рефлексів ми звертаємося до алогічних, позбавлених причинно-наслідкової основи формулювань, які за допомогою інтонації та нескінченної кількості набутих за століття асоціативних ланцюжків спроможні відтворити (позначити) явища з нечіткими логічними обрисами [6, с. 103].

Таким чином, вигуківі ФО є специфічними мовними одиницями, оскільки слугують для вираження певних типів реагування на події, а не називають їх, отже, є не номінативними, а сигнальними знаками мови. Визначальними ознаками вигуківих ФО є конотативний характер, поліемоційність, оцінність, експресивність їх значень та обумовленість їх позамовними чинниками: інтонацією, контекстом, мімікою [6, с. 45].

Основою фразеологічної семантики – стверджувальної (позитивної) чи заперечної (негативної) є концепт як розумовий образ матеріального або ідеального об'єкта, сформований на основі аналітико-синтетичної діяльності мозку. Концепт заперечення містить основні характеристики відсутності, невідповідності, негативної комунікативної реакції, негативної оцінки [4, с. 7]. До особливостей фразеологічного заперечення можна віднести велику кількість випадків імпліцитного вираження заперечення, що пояснюється непрямо-похідною природою ФО, коли в результаті відбиття об'єктивної картини світу відбувається лінгвокреативне породження фразеологічного значення.

Аналіз вигуківих ФО з імпліцитним запереченням – негативною семантикою дав змогу згрупувати їх за такими семантичними ознаками: 1) ФО, що виражають категоричне заперечення; 2) ФО, що виражають негативну комунікативну реакцію.

1) Вигуківі ФО із семантикою імпліцитного категоричного заперечення можуть позначати повне, рішуче, категоричне заперечення попередньої думки, чиєї-небудь теорії, погляду тощо; переконаність у тому, що так не буде, що з цього нічого не вийде; спростування чогось. Також вони можуть уживатися для заперечення чого-небудь неприйняттого.

Вигуківі ФО, що виражають **повне, категоричне заперечення**, співвідносяться зі словами «ні», «аніскільки», «аж ніяк», «зовсім ні», «ніхто», «ніщо», «не те, що треба», «не таке, як треба», «нічого не вийде», «не буде так»: **де тобі**. Надбиг [Лис] до калюжі, скочив у воду, щоб обмитися з фарби, **де тобі!** Фарба олійна, через ніч у теплі засохла добре, не пускає (І. Франко) [9, с. 190]; **дідька лисого**. Хай людина створить таке яблуко. Без землі, без повітря, без сонця. В лабораторії... Створить? **Дідька лисого!** (Л. Дмитерко) [9, с. 202]; **куди ж пак**. – Чого ти скубешся? – з плачем вимовив Чіпка. – Постій, я бабусі скажу – вона тобі дасть! – Боюся я твоєї бабусі, – **куди ж пак!** (Панас Мирний) [10 (1), с. 277]; **та де**. Хлопчак знайшов під каменем яйце. – Таке не зустрічалось ніколи. Взять понести б учителю до школи. І розпитати... **Та де!** Він думає не про це... (А. Косматенко) [10 (2), с. 221]; **ба де то!** Котилися і наші козаці Дурні голови, за правду... А получшали? **ба де то!** Ще гіршими стали (Т. Шевченко) [9, с. 22] тощо.

2) Вигуківі ФО, що виражають **негативну комунікативну реакцію**, можуть передавати:

– **недобре побажання або прокльони**. Подібні ФО уживаються як лайка з недобрим побажанням, із побажанням нещастя кому-небудь; уживаються як прокляття і побажання невдачі, лиха й усього недоброго: **Бодай побила лиха [та нещаслива] година**. Спина, мов попечена, болить, – жалієся Чіпка. – Сказано, били!... – **Бодай їх лиха та нещаслива година побила**, як вони так знуцаються над людьми!.. (Панас Мирний) [9, с. 152]; **[хоч] грім би побив (прибив) [навіки] на битій дорозі**. Що зараз робити, Устино? **Хоч би грім побив на битій дорозі і управителя, і пана** (М. Стельмах) [9, с. 170]; **хай очі повилазять**. **Хай** вашим ворогам **очі повилазять**, а наші рачки лазять (укр. присл.) [9, с. 475] тощо;

– **відмову, незгоду**. Такі ФО можуть уживатися для вираження відмови, незгоди з чим-небудь, небажання діяти, виконувати що-небудь: **знайшов дурня (дурнів)**. **Знайшов дурнів!** Так оце живцем і дамося йому в руки, – обізвався один бурлака (І. Нечуй-Левицький) [9, с. 268]; **так куди**. Шрам не раз починав георити, **так куди!** Голос той так і покриває слова його (П. Куліш) [9, с. 705]; **наставляй кишеню [ширше]**. Коли чекаєш якоїсь допомоги від принца, – кажу старому, – **наставляй кишеню!** (Б. Райнов);

– **незадоволення**. Подібні ФО можуть уживатися для вираження незадоволення або крайнього незадоволення ким-небудь або чією-небудь поведінкою, чиймись діями, вчинками, намірами, словами тощо; для вираження обурення ким-небудь, досади з приводу чогось небажаного, несподіваного, непередбаченого; роздратування, бажання позбутися кого- або чого-небудь: **бери її лиха година**. **А бери її лиха година!** Сидить як ідол, з очей іскри, у бровах сам **чорт ховається і ні пари з вуст!** (Дніпрова Чайка) [9, с. 152]; **матері його ковінка**. У старшини-то, так у нього ж, **чорта бритою, снігу серед зими не випросиш, матері його ковінка** (А. Дімаров) [9, с. 302]; **бісова душа**. Він [Варчук]... повертає додому, обдумуючи дорогою, як найкраще віддячити Трояну. **Бісова душа!**.. **Господарів рівняє до нечистої сили** (М. Стельмах) [9, с. 225] тощо;

– **незнання, необізнаність**. Такі ФО можуть уживатися для позначення того, що невідомо, незрозуміло, того, що ніхто не знає; для вираження необізнаності, незнання, невпевненості в чомусь, а також сумніву, здивування; можуть позначати щось неймовірне або те, що не можна зрозуміти чого-небудь чи кого-небудь: **чорт зна**. **Сказавши, чорт зна де пропала [Дідона], Еней не знав що і робить** (І. Котляревський); **дідько їх знає**. **Дідько їх знає**, що вони там телочуть своїм волам! – **сердилися гармаші** (О. Гончар) [9, с. 202]; **чорт його батька знає**. **Чорт його батька знає**, як він вилами це вікно (І. Карпенко-Карий); **лихий їх зна**. **Лихий їх зна**, що там робили, – **Було не видно з-за могили** (І. Котляревський) [9, с. 337]; **лихо його знає**. **Я сів і почав дожидати хазяїна**. **Лихо його знає**, куди він подівся (Леся Українка) [9, с. 338] тощо;

– **зневагу, неповагу, нехтування**. Подібні ФО можуть уживатися для вираження зневаги, неповаги, нехтування, втрати інтересу до кого-, чого-небудь, поради не звертати уваги на когось або щось, бажання позбутися когось або чогось, не визнавати кого-, що-небудь, зневажливе ставлення до кого-небудь: **грець із ним**. **Зупиніть експрес!** – **волав я**. – **Уб'ю лже-діда!** – **Та грець із ним!** – **умовляв голова**. – **Тримайте краще оце** (А. Крижанівський) [9, с. 168]; **багато честі**. **Багато честі твоєї подрузі, Оленко**. **Нехай іде собі, куди розізналася** (Д. Бедзик) [9, с. 22]; **чхати на**. **Юхрим розкапустився на ослоні й полежено зітхнув: адже через кілька днів він уже матиме посаду, і тоді чхати йому на дядька Себастьяна** (М. Стельмах) [10 (2), с. 259] тощо;

– **несхвалення**. Ці ФО можуть уживатися для вираження несхвалення, осуду чогось або досади з приводу чого-небудь: **к лихий години**. **Та не бери ти стільки, бо підірвешся к лихий години, Максиме** (М. Зарудний) [9, с. 153]; **хай [би] її (йому) грець**. **Як там Кацубенкова бригада – норму дає? – ... Штурміщина і тут, хай би її грець!** (О. Гончар) [9, с. 169]; **ще що вигадай**. – **Сину!** **Що це з тобою сталося? Чого ти чепляєшся до молоді ні за що ні про що?** – **Еге!** **Чепляєшся**. **Ще що, мамо, вигадайте** (І. Нечуй-Левицький) тощо;

– **недовіру, сумнів**. Подібні ФО можуть уживатися для вираження недовіри, сумніву у правдивості слів або вчинків співрозмовника, певних дій чи можливостей співрозмовників, а також сумніву в реальності або можливості здійснення чого-небудь: **знаю (знаємо) вас**. – **Куди розізналась?** – **До сестри!** – **Ха-ха!** **До сестри!** **Знаєм вас!** **Від Шляхового, мабуть, підслана? На розвідини прийшла?** (О. Гончар) [9, с. 270]; **я тебе знаю**. **Ти тільки не лови тав**. **А то я тебе знаю**. **Перед німцями орлом був, а перед дівчиною ягням зробишся** (Григорій Тютюнник) [9, с. 270]; **та де тобі**. **Вийшов з хати карбівничий, щоб ліс оглядати, Та де тобі!** **Таке лихо, що не видно й світа** (Т. Шевченко) [9, с. 190]; **де вже там**. **А як багатими станемо, то, гляди, і в школу пошлем [сина]**. – **Де вже там нашому про школу думати...** – **махає рукою Явдоха** (М. Стельмах) [9, с. 190] тощо.

Висновки. Таким чином, вигуківі ФО з імпліцитним запереченням – негативною семантикою можуть виражати повне, рішуче, категоричне заперечення; позначати негативну комунікативну реакцію: недобре побажання або прокльони, відмову, незгоду, незадоволення, несхвалення, недовіру, незнання, зневагу, неповагу, нехтування. Подібні ФО виражають різноманітні негативні почуття людини, ставлення до висловлених думок співрозмовника чи навіть погрозу. Майже абсолютна перевага вигуківих ФО на позначення негативної комунікативної реакції засвідчує важливість для людини жити в

соціумі, а не ізольовано від інших, вступати в різні контакти – побутові, виробничі, соціальні, та обов'язково мати на них відповіді, реакції, хай навіть і негативні.

Також це доводить, що соціально-прагматичні джерела імпліцитності випливають із соціальних норм комунікації, коли існують слова і теми, що їх мовець не може чи не вважає за потрібне передавати прямим, відкритим текстом. Але в той же час він намагається висловити свою позитивну чи негативну комунікативну реакцію, привернути увагу, або ж завуалювати негативне ставлення до співрозмовника, зробити більш м'якою форму відмови, недовіри, нехтування тощо.

Вигуків ФО, будучи знаками емоційної сфери діяльності людини, узагальнено відображають традиційні етнічні форми сприйняття дійсності, мислення, спілкування, ціннісних орієнтацій. Вони є сигнальними знаками мови та належать до афективних зворотів.

Література:

1. Архангельский В. Л. О понятии устойчивой фразы и типах фраз / В. Л. Архангельский // Проблемы фразеологии. Исследования и материалы. – М.-Л. : Наука, 1964. – С. 102–125.
2. Багдасарян В. Х. Проблема имплицитного (логико-методологического) анализа / В. Х. Багдасарян [отв. ред. Г. А. Геворкян]. – Ер. : Изд-во АН АрмССР, 1983. – 138 с.
3. Баран Я. А. Фразеология: знакові величини : [навч. посіб. для студентів ф-тів іноземних мов] / Я. А. Баран, М. І. Зимомря, О. М. Білоус, І. М. Зимомря. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 256 с.
4. Болдырев Н. Н. Категориальный уровень представления знаний в языке : модусная категория отрицания [Электронный ресурс] / Н. Н. Болдырев // Когнитивные исследования языка. Вып. VII. Типы категорий в языке : [сб. науч. трудов]. – М. : Институт языкознания РАН ; Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2010. – С. 45–59. – Режим доступа : <http://boldyrev.ralk.info/dir/index.php?module=Pages&func=display&pageid=2>.
5. Карпова І. Д. Імплицитне заперечення в українській фразеології (аксіологічний і когнітивний аспекти) аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «українська мова» / І. Д. Карпова ; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Київ, 2014. – 18 с.
6. Кузь Г. Т. Вигуків фразеологізми української мови : етнолінгвістичний та функціональний аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «українська мова» / Г. Т. Кузь ; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2000. – 177 с.
7. Лукьянова Н. А. О соотношении понятий экспрессивность, эмоциональность, оценочность / Н. А. Лукьянова // Актуальные проблемы лексикологии и словообразования. – Новосибирск : Изд-во Новосиб. ун-та, 1976. – Вып. 5. – С. 3–21.
8. Подюков И. А. Народная фразеология в зеркале русской культуры / И. А. Подюков. – Пермь : ПГПИ, 1991. – 128 с.
9. Словник фразеологізмів української мови / [уклад. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк та ін.]. – К. : Наукова думка, 2008. – 1104 с.
10. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови : [у 2 т.] / Г. М. Удовиченко. – К. : Вища школа, 1984.

УДК 81.111'42

О. Ю. Качмар,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті описано поняття мовної особистості в сучасній лінгвістиці. Проаналізовано основні рівні структури мовної особистості. Висвітлено взаємовплив мови і суспільства.

Ключові слова: когнітивний, мовна особистість, комунікація, структура, картина світу.

КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ

В статье описано понятие языковой личности в современной лингвистике. Проанализированы основные уровни структуры языковой личности. Освещено взаимовлияние языка и общества.

Ключевые слова: когнитивный, языковая личность, коммуникация, структура, картина мира.

COMMUNICATIVE AND COGNITIVE ASPECTS OF LANGUAGE PERSONALITY

The article describes the notion of language personality in modern linguistics. It explores cognitive, functional and social aspects of human communication through a multidisciplinary approach for a broad variety of domains. Research in this field has been influenced heavily by developments in related disciplines such as cognitive linguistics, psychology and philosophy.

A key notion of the research is that communication between humans is viewed as a highly flexible and adaptive form of social interaction, in which language plays a central role. It also deals with the interaction of language and society. Humans communicate with each other for a variety of reasons, e.g., to inform, to instruct, to persuade, to deceive, to teach, to learn, to negotiate, to summarize, to express attitudes or emotions, to bond socially. Different purposes are associated with different communicative strategies and the role of language in these strategies varies as well. The article studies how humans try to establish these cognitive, affective and behavioral goals through strategic choices in their forms of interaction. The way humans communicate is highly context-dependent, given that different interactive settings exhibit different communicative norms and conventions.

The article aims to understand causes and effects of different forms of communication in different institutional and social contexts. The main levels of communication structure are analyzed in it.

Key words: cognitive, language personality, communication, structure, world view.

Інтерес до особистісного аспекту вивчення мови істотно зріс в останні роки у всіх дисциплінах, пов'язаних з мовою, – не тільки в лінгвістиці, а й у психології, філософії, соціології. Одним із найбільш цікавих понять, навколо якого розгортається обговорення найбільш цікавих сьогодні проблем загального мовознавства, є поняття «мовної особистості».

Мета статті – всебічно проаналізувати поняття «мовна особистість» та «мовне середовище».

Виходячи з цього, можемо виокремити такі **завдання**:

- 1) розглянути вплив мови на суспільство і суспільства на мову;
- 2) вивчити характеристики мовної особистості;
- 3) виявити основні рівні структури мовної особистості.

Поняття мовної особистості і сам термін були введені в лінгвістику в 30-х роках В. В. Виноградовим [4]. Проблеми формування мовної особистості приділяється велика увага і в сучасних дослідженнях: Г. Богін [3], В. Карасик [7], Ю. Караулов